

Economia, societat i cultura al Bruc i el seu entorn al començament del segle XIX

Assumpta Muset Pons

Barcelona, Ajuntament del Bruc i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.

resenyes

ÀNGELS SOLÀ

El llibre d'Assumpta Muset que aquí ressenyem correspon a una línia de recerca innovadora que s'ha començat a escriure fa uns anys i que es preocupa més dels aspectes socials i econòmics dels sis anys d'ocupació francesa de Catalunya que dels polítics. Consta de dues parts i unes sintètiques conclusions. La primera part analitza el territori, l'economia i la societat en el segle XVIII dels municipis montserratins objecte d'aquest estudi, el Bruc, la Guàrdia i Collbató, tots tres prou petits car el 1787 només tenien 144, 87 i 212 habitants respectivament. Aquesta àrea es destacava per la seva posició estratègica com a pas cap a Barcelona i pel seu caràcter muntanyenc i boscos amb un hàbitat dispers en diferents masies –només Collbató tenia un nucli concentrat. Els tres municipis van compartir l'expansió econòmica que va experimentar la Catalunya de mitjan segle XVIII tant en l'àmbit demogràfic i urbà com econòmic.

L'increment demogràfic se situà en el 118% en el cas de Collbató, en el 41% en el del Bruc i en el 36% en el de la Guàrdia entre 1718 i 1787 i es va deure en part a l'arribada de gent de fora encara que també alguns dels naturals d'aquests tres municipis van emigrar. L'expansió urbana –explicada amb molt de detall– comportà tant la construcció de noves cases com la reconstrucció de masies i la creació de ravals al costat dels camins rals de Barcelona a Montserrat i a Igualada, i de Montserrat a Calaf, que en els casos del Bruc i la Guàrdia foren els embrions dels futurs nuclis urbans. Hi hagué també una expansió agrícola amb una nova etapa de repoblació agrícola que va afectar bàsicament terrenys

marginals que fins aleshores havien restat gairebé improductius i que van afavorir sobretot els masos grans. Primer es van sembrar cereals i es plantà alguna filera de ceps i algunes oliveres. Era una agricultura de caràcter expansiu feta sobre terres pobres, amb una vida productiva curta –durava uns quatre o cinc anys–, i per tant era de tipus itinerant car la terra es deixava de conrear quan quedava esgotada, obrint-se llavors noves clapes de terra. Tanmateix aquesta agricultura cerealística

tradicional va anar donant pas cap a la viticultura de caràcter comercial en els pitjors terrenys mitjançant contractes de rabassa morta. Aquesta expansió agrícola integrava també l'explotació d'oliveres, però en una proporció molt inferior a la dels ceps. En canvi la ramaderia va perdre pes. La població era fonamentalment pagesa però també hi havia gent treballant en altres sectors. Així hi havia ferrers, fusters i espartenyers, un sastre, un barber i un fabricant de mitges, i també ferries i hostals. També hi tenien presència algunes indústries tradicionals que empraven els recursos naturals que ofería l'entorn: la fabricació de vidre, de calç, de peces de terra cuita i de gel. En resum hi predominava l'agricultura però en l'estructura econòmica s'iniciava un canvi a redós del creixement econòmic i demogràfic, de l'augment del trànsit de la carretera Barcelona-Lleida-Madrid i del creixement del consum privat que eixamplaven el ventall d'oficis.

La crisi cerealística de l'interior de la Península i les guerres contra la Gran Bretanya i França a final de segle van estroncar el desplegament positiu de la població i l'economia catalana del segle XVIII. La guerra del

---

Francès allargaria encara més les pèrdues de la crisi coneguda com de final de segle.

ressenyas

Els dos primers capítols de la segona part –que corresponen a l'estudi de l'ocupació francesa i les seves conseqüències– tracten de la guerra: esdeveniments bèl·lics a la comarca, els contendents, els sometents i els miquelets, que en alguns casos es movien amb la família al darrere com mostren els registres parroquials de matrimonis i sobretot de naixements; les accions dels patriotes i les represàlies del francesos. El tercer es dedica als problemes de subsistència de la gent. L'últim apartat, segurament el més important per la novetat i riquesa documental que aporta, tracta d'uns fets molt significatius respecte del manteniment del règim senyorial i que tenen a veure amb el pagament del delme i la primícia per part dels pagesos. D'aquest tipus d'episodis se'n coneixen alguns altres casos, però cap està tan ben documentat com els que patí el monestir de Montserrat en els tres municipis objecte d'aquest estudi i també a Esparreguera i Olesa, subjectes també al seu domini senyorial. En concret els batlles d'aquestes poblacions van confiscar els delmes. Quan el representant del monestir va exigir que les coses fossin com abans, l'actitud dels batlles deuria variar entre el pacte, com sembla que va ser el cas del de Collbató, que accedí almenys a pagar el delme del gra, i la resistència, com feu el batlle d'Esparreguera. Ho va fer amb l'hàbil argument que la confiscació es tractava d'un dipòsit i que corresponia a la quota que el monestir havia de pagar per afrontar les despeses generades per la guerra. No es va tractar només d'una mesura d'urgència que van prendre els ajuntaments, car ja a l'estiu de 1808 els pagesos van deixar de pagar la primícia als rectors i sembla que també els delmes. Això és el que donen a entendre uns escrits dels administradors del monestir que afirmaven que els pagesos havien pres la decisió de no pagar de manera mancomunada. Quan eren requerits a pagar hi havia qui donava llargues però algú va preguntar de manera reptadora que quina llei manava fer aquests pagaments. Així doncs és cert que les circumstàncies van pesar en l'actitud dels pagesos i ajuntaments de no pagar drets senyorials, però també és clar que, si no existia d'abans, el sentiment antisenyorial va arrelar amb més profunditat ja el 1808.

Les conclusions subratllen com l'àrea estudiada patí pèrdues humanes, econòmiques i patrimonials difícils de superar. El desastre es va fer sentir durant molts anys i com

a prova es pot subratllar que la parròquia de Collbató no va ser reconstruïda fins passats setze anys.

El llibre es remata amb altra informació diversa. D'una banda, dos mapes –sobre els termes del Bruc i Collbató–, il·lustracions vàries amb panoràmiques dels tres municipis objecte d'estudi i set quadres sobre diferents aspectes demogràfics –el nombre d'habitants el 1718 i el 1787; sobre els casaments efectuats entre 1700 i 1710 al Bruc i a la Guàrdia; les cases construïdes al barri dels Hostalets del Bruc (1799-1807); sobre els refugiats que hi va haver, i els morts i bateigs que es van produir en els tres municipis durant la guerra; també diu els soldats naturals del Bruc i Collbató. D'altra banda, conté cinc annexos –relació de les 18 cases o casetes que es van construir al Bruc a principis del segle XVIII; esbós del perfil socioeconòmic dels 17 habitants d'aquests pobles (tots homes, excepte una dona) assassinats pels francesos entre el juny de 1808 i l'agost del 1812, elaborat amb dades extretes dels llibres parroquials i episcopals; transcripció de la breu nota del mossèn de Collbató sobre la presència francesa al poble a finals de juliol de 1812; transcripció de la nota manuscrita del vicari del Bruc sobre els fets del 12 de novembre de 1811; transcripció de la nota manuscrita pel regent de rector de la Guàrdia el 21 d'octubre de 1811, notificant el mal estat de l'església, destruïda pels francesos. També inclou una llarga i útil bibliografia de llibres, sobretot de caràcter local, que no consten a peu de plana en les altres parts del llibre. S'hi troba, però, a faltar un índex de noms, que no hagués costat gaire de confeccionar, però aquest és un mal general en els llibres d'història que s'editen en el nostre país.

Com tot bon treball de recerca, aquest llibre planteja noves preguntes. Per exemple, si la dura postguerra va donar lloc a una forta emigració, superior a la d'èpoques anteriors, i si la resistència dels pagesos a pagar les primícies als rectors i el delme al monestir de Montserrat va continuar després. És a dir, ¿la contesa va fer néixer un moviment anti-senyorial durant la guerra, si aquest era inexistent abans, o li va donar més volada si ja existia abans? En definitiva, aquest és un llibre que enriqueix el nostre coneixement sobre el que va ser aquesta cruenta guerra –quina no ho ha estat?– permetent-nos descobrir algun aspecte que fins ara no ha estat gaire estudiat. Convé destacar que per a la confecció del llibre s'han consultat nombroses fonts, sovint de caràcter parroquial, cosa que ha donat bona informació sobre aspectes demogràfics.